

и духовният егостъ, жадният за животъ звѣръ Витановъ, който не познава тия терзания на съвѣстѣта, сж извършили въ името на сѣмейната идея комплотъ противъ сѣмейната честъ на единъ човѣкъ, чиято вина лежи въ това, че не е билъ способенъ да създаде дѣйствително сѣмейство.

Поповичъ, духовниятъ побѣдителъ, уважаваниятъ и страхуваниятъ владѣтелъ на всички женски и мъжки души въ тая сѣмейна драма, трѣбва да бѣде побѣденъ отъ немилостивата мощъ на една елементарна психо-физическа воля. Трета картина рисува спазмитѣ въ душата на жертвата отъ тая трагична побѣда. Авторътъ не казва, дали Поповичъ е отъ ония мъже на високия духъ, които създаватъ или неджаво или никакво физическо поколѣние. Духътъ у такива хора се е издигналъ толкова високо, че тѣлото се явява като една прѣчка, която трѣбва да се прѣодолѣе; жената, обаче, въплотение на земния принципъ — продължението на рода — иска своето и намира проводникъ на тая тъмна воля въ другия мъжъ, побликиятъ до физическия животъ, до реалното, вещественото размножаване и запазване на тоя животъ.

Вината на Поповичъ се състои въ неговия идеализъмъ, който се е отдалечилъ отъ земята, а при това проповѣдва нейното начало: „Съпругътъ е баща и съпругата — майка“. Направилъ ли е той въ III картина оная крачка напредъ, която *неговиятъ* духовенъ баща Толстой направи отъ апотеоза на родителството въ брака (въ „Что дѣлать“) до половото въздържане на по-къснешния му аскетически мирогледъ? Изглежда, че, борейки се вътрѣшно, Поповичъ е на пътъ къмъ това развитие. Може би трагизмътъ на този човѣкъ лежи въ съзнанието, че най-висшето щастие се състои въ лишеніето отъ щастіето на обикновения човѣкъ — да има собствени физически рожби.

До тукъ описахме главнитѣ и второстепеннитѣ психологически тенденции въ концепцията на Яворова, които той е искалъ да прокара въ своята пиеса. Но 1) билъ ли е авторътъ напълно ясенъ върху тѣхъ, което се изисква отъ всѣки авторъ, и 2) сполучилъ ли е да ги прокара вѣрно или е допусналъ грѣшки и противорѣчия въ детайлитѣ и художественитѣ срѣдства на обрисовката — тия въпроси, които иматъ непосредствена връзка съ самата художествена концепция, трѣбва сега да ни занимаатъ.

IV.

Още въ началото на тая критическа статия се установи, че Яворовъ се е еманципиралъ отъ обрисовката на конкретни характери. Сега ще добавимъ, че той не е останалъ вѣренъ на себе си, а се е поблазилъ да внесе на много мѣста реалистични моменти, които, тъй несъществени и неорганически, както сж свързани, и тъй усамотени, както ни се даватъ, само ще прѣчатъ на естетическото прѣживяване, което, насочено къмъ безразличната и безусловна сфера на чисто вътрѣшнитѣ факти, не иска да слиза въ областитѣ на единъ *случаенъ натурализъмъ*.